

FUZÛLÎ
DİVANI
ŞERHİ

PROF. DR.
ALİ NİHAT TARLAN

**5) Ey dil ki hecre döymeyüp İstersen ol mehl
Şükret bu hâle yohsa gelür bir belâ sana**

(Ey gönül, sen ki ayrılığa dayanamayıp o ay gibi güzeli istiyorsun, bu hâle şükret, yoksa başına bir belâ gelir.)

Ay, ışığını güneşten aldığı için mecazî güzele benzetiliyor. Çünkü her güzel, Hakk'ın güzelliğinden bir akistir. Şâir, ey gönül, sen mecazî güzelin ayrılığına dayanamayıp onun visâlini istiyorsun. Bu ıstıraba şükret çünkü mecazî güzele erişirsen Hakk'a vusulün şartı olan aşk ıstırabı sona erer. Sen hakikî sevgiliye vâsıl olamazsın. Bu ise en büyük bir belâdır.

**6) Ey gül gamunda eşk ruh-ı zerdüm etdi al
Bildürdi ola sûret-i hâlüm sabâ sana**

(Ey gül, senin aşkının derdiyle gözyaşı sarı yüzümü ala boyadı. Galiba, bahar rüzgârı benim ne hâlde olduğumu sana bildirdi.)

Âşıkın sarı yüzünün kanlı gözyaşı ile al olması âşıklık nişanıdır. Şâirin, sevgilisini güle benzetmesi şunun içindir. Gül-i rânâ adlı bir gül vardır. Buna "gül-i dü-rû" da derler. İki yüzlü gül demektir. Gül-i rânâ dışı kırmızı, içi sarı bir güldür. Âşıkın sarı yüzü ile kanlı gözyaşının rengindedir. Binaenaleyh âşıkın hâlini bahar rüzgârı güle bildirmiştir ki gül kırmızı ve sarı olmuştur. Gül kesret ve mecazî sevgilidir.

**7) Düşmez çü şâh kurbu Fuzûlî gedâlara
Ol şehden iltifât ne nisbet mana sana**

(Şah ile geda cem'iyet meratib-i silsilesinde en yüksek ve en alçak mertebede olanlardır. Mecazî veya hakiki sevgiliye şah denir. Çünkü şah büryük demektir. Asıl ma'nâsı budur. Ey Fuzûlî, gedalar, dilenciler padişahlara yaklaşamaz. O şah sana ve bana hiç iltifat eder mi, ne münasebet.)

Kendisine yaklaşamayacak olan büyük, yani idraki muhal olan büyük, vücud-ı mutlaktır, Hakk'tır.

20. GAZEL

**1) Şeb ki miftâh-ı meh-i nev ola gencîne-güşâ
Kıla peymâne-i gerdûnu cevâhir-peymâ**

(Yeni ay anahtarının, hâzinesini açtığı gece, felek kadehini cevherlerle süsleye)

Yeni ay anahtara benzetiliyor. Cevherlerle dolu hâzinesini açıp yuvarlak ve dönen "kadeh gibi" felek kadehini cevherlerle, elmaslarla "yıldızlar" süslüyor.

Şâir, bu gazeline bir gece tasviri ile başlıyor ve devam ediyor.

**2) Gizleyüp çeşme-i horşîd suyun kûze-i çarh
Katre katre kıla encüm reşehâtın peydâ**

*(Çerh destisi güneş pınarının suyunu gizleyip gece onu katre katre sızın-
tı hâlinde akıtıyor ve katre katre bu aydınlık yıldızları vücuda getiriyor.*

Desti ma'nâsına gelen "kûze" ile pınar ma'nâsına gelen "göze" nin ara-
sında garip bir benzerlik cinas vardır.

**3) Lâle-reng ola şafakda felek-i mînâ-fâm
Daşra salmış gibi aks-i mey-i gül-gûn mînâ**

*(Mine renkli felek akşam kızılığı ile lâle rengine bürünmüş. "Ufuk" san-
ki şeffaf şarap sürahisi içindeki gül renkli şarabın rengini dışarıya ak-
settirmiş.)*

**4) Meh-i nev câmını devre getüre sâkî-i dehr
Encüm-i çarha sala neş'e-i te'sîr-i hevâ**

*(Kadehe benzeyen hilâlî dünya sâkisi devrettirmeye başlayıp, feleğin
yıldızlarına aşk neş'esine saldığı zaman.)*

**5) Dutar olsam ne aceb mey eteğin dürd-sıfat
Eyleyüpdür nice toprağı bu iksîr talâ**

*(Ben de tortu gibi şarabın eteğine yapışsam hayret etmeyin. Zira bu ik-
sir "toprağı altın yapan madde, simya" nice toprağı altın yapmıştır.)*

Fuzûlî bu beytte tasavvufa giriyor. Zîra şarap aşktır. Aşk ise topraktan
yaratılmış olan insanı en değerli bir maden hâline getirir.

**6) Men hem ol rûh-fezâ râhı tökem sâgara kim
Nahl-i himmet reşehâtından ala neşv ü nemâ**

*(Ben de bu ruh artıran şarabı kadehe dökeyim ki, onun sızıntılarından
himmet fidanı feyz alıp gelişsin.)*

Buradaki şarap insanı masivadan tecrit eden aşk şarabıdır. Çünkü him-
met, Hakk'tan gayri her şeyden elini eteğini çekmek için lâzım gelen ruh
kudretidir. Himmetin yani masivadan tecridin timsali ise Hazret-i İsa'dır ki,
lâkabı "Ruhullah"tır. Bu beytte ruh ile himmet bir araya gelince altından
Hazret-i İsa mazmunu çıkar.

**7) Câm devrinde Fuzûlî okuram mey vasfın
Âteş-i hirmen-i gam Âb-ı Hayât-ı hukemâ**

*(Ey Fuzûlî, kadehin etrafında şarabın vasfını okuyorum. Şarap, gam
harmanını yakan ateş, hakîmler için Âb-ı Hayattır.)*